

2.3.54-56

Η εκτέλεση του Θηραμένη

ΚΕΙΜΕΝΟ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

3.54 Ἐκ δὲ τούτου
 ἐκέλευσε μὲν ὁ τῶν τριάκοντα κῆρυξ
 τοὺς ἔνδεκα ἐπὶ τὸν Θηραμένην·
 ἐκεῖνοι δὲ εἰσελθόντες σὺν τοῖς ὑπηρέταις,
 ἡγουμένου αὐτῶν Σατύρου
 τοῦ θρασυτάτου τε καὶ ἀναιδεστάτου,
 εἶπε μὲν ὁ Κριτίας·
 «Παραδίδομεν ὑμῖν, ἔφη, Θηραμένην τουτονὶ
 κατακεκριμένον κατὰ τὸν νόμον.

Μετά από αυτό
 ο κήρυκας των Τριάκοντα κάλεσε
 τους Ἐντεκα να συλλάβουν τον Θηραμένη·
 όταν εκείνοι μπήκαν με τους βοηθούς τους,
 έχοντας επικεφαλής τον θρασύτατο και αναιδεστατο
 Σάτυρο,
 είπε ο Κριτίας:
 «Σας παραδίδουμε αυτόν εδώ τον Θηραμένη
 καταδικασμένο σύμφωνα με τον νόμο».

3.55 Ὑμεῖς δὲ λαβόντες καὶ ἀπαγαγόντες οἱ ἔνδεκα
 οὐδεὶς τὰ ἐκ τούτων πράττετε». Ὡς δὲ ταῦτα εἶπεν,
 εἶλκε μὲν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ ὁ Σάτυρος,
 εἶλκον δὲ οἱ ὑπηρέται.
 ὁ δὲ Θηραμένης ὥσπερ εἰκὸς
 καὶ θεοὺς ἐπεκαλεῖτο καὶ ἀνθρώπους
 καθορᾶν τὰ γινόμενα.
 Ἥ δὲ βουλή ἡσυχίαν εἶχεν,
 ὁρῶσα
 καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς δρυφάκτοις
 ὁμοίους Σατύρῳ
 καὶ τὸ ἔμπροσθεν τοῦ βουλευτηρίου
 πληῆρες τῶν φρουρῶν,
 καὶ οὐκ ἀγνοοῦντες
 ὅτι ἐγχειρίδια ἔχοντες παρῆσαν.

Εσείς [οἱ Ἐντεκα] συλλάβετε και οδηγήστε
 αυτόν όπου πρέπει, και εκτελέστε τα περαιτέρω». Μόλις εἶπε αυτά,
 τον έσερναν από τον βωμό ο Σάτυρος
 και οι υπηρέτες.
 Ο Θηραμένης, όπως ήταν φυσικό,
 επικαλούνταν θεοὺς και ανθρώπους
 να δουν ὅσα γινόταν.
 Αλλά οι βουλευτές δεν κινήθηκαν,
 βλέποντας
 και αυτούς που στέκονταν δίπλα στα κιγκλιδώματα,
 που ήταν ὁμοιοι με τον Σάτυρο,
 και τον χώρο μπροστά από το βουλευτήριο
 γεμάτο φρουρούς,
 και γνωρίζοντας καλά
 ὅτι ήταν εκεί οπλισμένοι με εγχειρίδια.

3.56 Οἱ δ' ἀπήγαγον τὸν ἄνδρα διὰ τῆς ἀγορᾶς
 μάλα μεγάλη τῇ φωνῇ
 δηλοῦντα ὅα ἔπασχε.
 Λέγεται δ' ἔν ῥῆμα καὶ τοῦτο αὐτοῦ.
 Ὡς εἶπεν ὁ Σάτυρος ὅτι οἰμώξειτο,
 εἰ μὴ σιωπήσειεν, ἐπήρετο·
 «Ἄν δὲ σιωπῶ, οὐκ ἄρ', ἔφη, οἰμώξομαι;»

Οἱ Ἐντεκα έσυραν τον άνδρα μέσα από την αγορά,
 ενώ αυτός φώναζε δυνατά,
 λέγοντας σ' όλους τα παθήματά του.
 Λέγεται μάλιστα και ένας λόγος κι αυτός δικός του:
 ὅταν του εἶπε ο Σάτυρος ὅτι θα κλάψει πικρά
 αν δεν «σωπάσει», απάντησε:
 «κι αν «σωπάσω, άραγε, δε θα κλάψω πικρά»;

καὶ ἐπεὶ γε ἀποθνήσκειν
ἀναγκαζόμενος τὸ κώνειον ἔπιε,
τὸ λειπόμενον ἔφασαν ἀποκοτταβίσαντα
εἰπεῖν αὐτόν·
«Κριτία τοῦτ' ἔστω τῷ καλῷ».
Καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἀγνοῶ,
ὅτι ταῦτα ἀποφθέγματα οὐκ ἀξιόλογα,
ἐκεῖνο δὲ κρίνω τοῦ ἀνδρὸς
ἀγαστόν,
τὸ τοῦ θανάτου παρεστηκότος
μήτε τὸ φρόνιμον
μήτε τὸ παιγνιώδες ἀπολιπεῖν ἐκ τῆς ψυχῆς.

Και στην εκτέλεσή του,
ὅταν εξαναγκαζόμενος ἔπινε το κώνειο,
λένε ὅτι παίζοντας τον κότταβο με το υπόλειμμα του
ποτηρίου αναφώνησε:
«αυτό για τον ωραίο Κριτία».
Και δεν αγνοώ, βέβαια,
ὅτι αυτά δεν είναι αποφθέγματα αξιόλογα,
εντούτοις θεωρώ το εξής χαρακτηριστικό του ἀνδρὸς
αξιοθαύμαστο,
ὅτι και τη στιγμή που ο θάνατος ἦταν δίπλα του
δεν ἔχασε ούτε την αυτοκυριαρχία
οὔτε το χιούμορ του.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Ο Κριτίας ἔδωσε ἐντολή στον κήρυκα των Τριάκοντα να καλέσει τους Ἐντεκα, οἱ οποίοι ἦταν προϊστάμενοι του δεσποτηρίου και υπεύθυνοι των εκτελέσεων, για να πάρουν τον Θηραμένη. Αυτοί με επικεφαλής τον Σάτυρο συνέλαβαν τον Θηραμένη, που εἶχε καταφύγει στον βωμό. Ο Θηραμένης ἄρχισε να διαμαρτύρεται για τις αδικίες σε βάρος του και για την ασεβή συμπεριφορά τους, αφού δε σέβονταν τὸ ὅτι ἦταν ἰκέτης σε βωμό.

Ο Θηραμένης με τη διαμαρτυρία του προσπαθοῦσε να αφυπνίσει τους βουλευτές, για να αντισταθοῦν στις αυθαιρεσίες των τυράννων, και τους προειδοποιούσε ὅτι, αν ἔμεναν ἀπαθείς, τους περίμενε ἡ ἴδια τύχη. Οἱ βουλευτές ὁμως δεν ἀντέδρασαν καθόλου. Τρομοκρατημένοι ἀπὸ την παρουσία των παρακρατικῶν μαχαιροφόρων παρακολουθοῦσαν με ἀπάθεια και ἀτολμία αὐτά που διαδραματίζονταν μπροστά τους.

Ἔτσι, ο Θηραμένης οδηγούνταν με τη βία ἀπὸ τους Ἐντεκα στον τόπο της εκτέλεσής του μπροστά στα μάτια των συμπολιτῶν του. Με φωνές ἀπευθυνόταν στο πλῆθος και κατήγγελλε τις αδικίες σε βάρος του και τις αυθαιρεσίες του πολιτεύματος. Λέγεται, μάλιστα, ὅτι ο Σάτυρος τον ἀπειλῆσε ὅτι θα τον χτυπούσε και θα ἔκλαιγε ἐάν δε σταματοῦσε τις φωνές, σε μια προσπάθειά του να καταπνίξει τη φωνή διαμαρτυρίας του θανατοποινίτη. Ο Θηραμένης τού ἀπάντησε με πικρόχολο χιούμορ ὅτι ἔτσι κι ἀλλιῶς αὐτό θα συνέβαινε, αφού οδηγούνταν στον θάνατο.

Ακόμα και μπροστά στον θάνατο ὁμως, ὅταν υποχρεώθηκε να πιει τὸ κώνειο, ο Θηραμένης ἔδειξε την ετοιμότητα του πνεύματός του, την αυτοκυριαρχία του και τη χιουμοριστική του διάθεση. Ἡ τελευταία του ἰδιαίτερα φράση (Κριτία τοῦτ' ἔστω τῷ καλῷ = στην υγεία του ωραίου Κριτία) καθὼς ἔριχνε τις τελευταίες σταγόνες του δηλητήριου σαν να ἔπαιζε κότταβο ἀποτελεῖ εἰρωνεία προς τον Κριτία, αφού εἶναι σαν να του ευχόταν να ἔχει και αὐτός τη δική του μοίρα. Ο Ξενοφώντας, με ἀφορμή τὸ περιστατικό αὐτό, ἐξυμνεῖ τὸ ψυχικὸ σθένος του Θηραμένη και την εἰρωνική του διάθεση, στοιχεῖα που θεωρεῖ αξιοθαύμαστα σε ἕναν ἄνθρωπο.